TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 23, Aralık 2019, s. 282-290

Öğr. Gör. Sevcan BAYRAK ÇELİK

Fırat Üniversitesi, Karakoçan MYO, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü,
sevcanbayrak23@gmail.com

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KUKLA ÇEŞİTLERİ VE KUKLANIN ÖNEMİ

Özet

Kuklanın geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir. Ülkemizde 7 den 70 e herkesin ilgisini çeken kuklaların okul öncesi eğitimde de çok önemli bir yeri vardır. Bölgelere göre değişik tekniklerle tasarlanan kuklalar, okul öncesi dönemdeki öğrencilerin ilgiyle izledikleri ve merakla gözlemledikleri eğitici ve eğlendirici bir türdür.

Kukla öğrencilerin eğlenmesinin yanı sıra gelişimleri açısından da önemli bir yeri vardır. Çocuklar, oynattıkları kuklanın kişiliğine bürünerek kendi duygularını rahatlıkla ifade edebilmekte, bunu yaparken de çocukların hayal güçleri genişler, yaratıcı düşüncelerini sağlar, dil gelişimini ilerletir, karşılıklı iletişim ortamı yaratarak, büyük- küçük kas gelişimi ve el göz koordinasyonuna yardımcı olması gibi öğrenciye olumlu yönde etkisi vardır.

Çocukları eğlendirmek, bilgi vermek ve çocukların gelişimlerini desteklemek için okullarda bu tarz eğitim alanlarına uygun sınıflar da kukla köşeleri ve sahnelerinin oluşturulması gerekir. Kukla köşelerinde kukla çeşidi yönünden zengin olması, okul öncesi eğitimde çocuğun gelişimi için fevkalade önemlidir. Özellikle el, parmak, ipli, yüzük, gölge, atık malzemelerden olmak üzere çok çeşitli kuklalar kullanabiliriz. Çalışmada kukla çeşitlerine değinilecek olup; kuklanın okul öncesi eğitimde öneminden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kukla, Kukla Çeşitleri, Kuklanın Okul Öncesi Eğitiminde Yeri ve Önemi

PUPPET TYPES IN PRESCHOOL EDUCATION THE IMPORTANCE OF PUPPETS

Abstract

Puppet history is as old as human history. In our country, puppets attracting everyone's attention from 7 to 70 have a very important place in preschool education. Puppets, which are designed with different techniques according to the regions, are a kind of educational and entertaining species that the pre-school students watch with interest and observe with curiosity.

Puppet pupils play an important role in their development as well as in their development. Children can easily express their feelings by impersonating the puppet they play, while doing so, their imagination expands, enables them to think creatively, improves language development, creates a mutual communication environment, and has a positive effect on the pupil and muscle development.

Classes suitable for such fields of education in schools necessary to entertain children, provide information and develop evaluation. The fact that the puppet corners are rich in terms of puppet variety is extremely important for their biological development in preschool education. We can use a wide variety of puppets, especially hand, finger, string, ring, shadow, waste materials. In this study, puppet types will be mentioned. The importance of puppet in preschool education will be expressed.

Keywords: Puppet, Puppet Types, Place and Importance of Puppet in Preschool Education

GİRİŞ

Kuklanın geçmişi insanlık tarihi kadar eski olmasından dolayı bebek, heykel veya oyuncak şeklinde ortaya çıkan bu çalışmalardan oluşan kukla insan istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmıyordu. İnsan, kendisinin çamurdan, ağaçtan, taştan yaptığı bu cansız varlıklarda bir büyü buluyor ve onun tesirine giriyordu. Bu sebeple, kuklaların atası olan bu ilkel ve cansız bedenlerden yardım istemeye başladı, onlara tapındı. Ata kuklalar gelişti. Vücutları maden oldu, eklemleri çalışmaya; bebeklerden, oyuncaklardan ve heykellerden ayrılmaya başladı. İnanç temellerinde canlandı, giyindi ve tiyatro arayışı ile kendi sahnesine ilerledi. (Oral,2003.s.41).

Okul öncesi dönem için, farklı coğrafyalarda geliştirilen çağdaş eğitim modellerinin ortak yönü; çocuğun çevresini algılayışları sırasında duyularını doğru kullanarak ve etkin olarak (hareket ederek, yaparak, değiştirerek, deneyimleyerek vb.) oyuna katılmasını sağlamak, bu amaca uygun oyunsal alanlar ve araçlar yaratmaktır. Duyularla kavrama, buna bağlı olarak; “görsel algının geliştirilmesi, görsel algımanın hedef alınmasıyla da; Öğrenmenin gerçekleşmesi önem kazanmıştır. Görsel algımanın diğer duyular içinde en etkili algılama olduğu belirtilmektedir. (Tulukçu, 2004. sf. 36).

Kukla ile çocuğun dahil olduğu etkinliklerde;

- Çocuk konuşma dilini akıcı, anlaşılır bir şekilde kullanma, kendisini rahat ifade etme becerisi kazanır.
- El göz konsantrasyonu ile çocuğun motor becerilerinin gelişmesine yardımcı olur.
- Çocuklara duygu ve düşüncelerini ifade etme becerisi kazandırır. (Mutluluk, üzüntü, korku, şaşırma ve kızgınlık gibi duygular ile oluşan yüz ifadeleri arasında ilişki kurar.)
- Çocukların grupla birlikte çalışma, dinleme, diğer kişiler ile ilişki kurma, paylaşma, sorumluluk alma gibi sosyal ilişkilerini güçlendirir.
- Çocuklar kukla karakterini oynatırken kendini o karakterin kimliğine sokarak onun gibi düşünüp hissetmeye çalışır. Buda empati becerisini güçlendirir.
- Kuklalar çocukları eğlendirir, neşelendirir, hoş vakit geçirmelerini sağlarken zaman zaman duygulandırır ve düşündürür.
- Çocuklara paylaşmayı, beden dilini, sesini kullanmayı kuklalar sayesinde verebiliyoruz.
- Çocuklar olayları ve davranışları taklit ederek, aslında öğrenmenin bir basamağını gerçekleştirmiş olur.
- Çocuklar olaylara farklı bakış açısı ile bakabilir ve bu sayede çok boyutlu düşünme becerileri gelişir.
- Çok boyutlu düşünme becerisi gelişir.

Kukla ve Çocuk

Kültür bir toplumun temeli olacak ise, sanatlar demeti olan tiyatro ayrı bir önem kazanır. Çocuk bir toplumun geleceği ise, kültür ve tiyatro, onun yetiştirilmesi temelinde ayrı bir önem taşır. (Oral, 2003. sf.63).

Bu önemler ve temeller çerçevesinde, kukla ve kukla tiyatrosu çocuk için vazgeçilmez bir konu olarak ortaya çıkar. Fakat yetişkinlerin ne olduğunu kavrayamadığı kuklacılığı geliştirerek ve genişleterek çocuklarına devretmeleri de mümkün değildir.

Kuklaların bir kısmı basit olup çocuklar tarafından öğretmenin rehberliği ile yapılabileceği gibi bir kısmı da karmaşık olup büyük bir uğraşı gerektirdiğinden öğretmenlerce yapılmaktadır.

Kuklanın planlanmasında izlenecek aşamaları aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.

*Kukla çeşidini belirleme

*Kukla karakterini belirleme

*Malzeme seçimi

*Kuklada kalıp gerekiyorsa, tasarımı olarak sınıflandırabiliriz.

Kukla yapımında dikkat edilecek bazı hususlar vardır. Bunlar:

Öncelikler öğrencilerin yaşları, gereksinimleri ve ilgilerine göre gruplara ayırarak, kukla karakteri ve çeşitleri belirlenmelidir.

Belirlenen karakteri en iyi ifade eden kukla çeşidi seçilip, büyük bir alanda oynatılacaksa kuklaların büyük, sınıf gibi nispeten daha küçük alanlarda oynatılacaksa daha küçük boyutlarda kuklaların seçilmelidir.

Karakterlerin özelliğine ve çeşidine göre buna uygun malzemeler seçilmelidir. Kuklada kullanılan malzemelerin birbiriyle uyumu, kuklanın görünüş özellikleri bakımından estetik olması çocukların ilgisini çekeceği unutulmamalıdır.

Kuklalarda çocukların güvenliği açısından riskli olacak unsurlara yer verilmemelidir. Parçalarının birbirine çok iyi tutturulmuş olmasına dikkat edip ve çocukların yutabileceği parçaların olmamasına özen gösterilmesi gereklidir. Kuklada batıcı, delici materyallerin kullanılmaması zorunlu olarak kullanılacaksa da çok iyi sabitlenerek tehlikeli bir durumun oluşmamasına özen gösterilmelidir.

Kuklanın çeşidinin belirlenmesinde kuklayı kullanacak kişinin yeteneği de çok önemlidir. Kuklanın dayanıklı olması, uzun süre kullanılmasını sağlar. Seçilen malzeme ve yapım tekniği kuklanın dayanıklı olup olmasını etkileyeceği unutulmamalıdır.

Okul öncesi eğitimde artık malzemelerin kullanılmasının önemli olduğu unutulmadan, ekonomik bir şekilde kukla hazırlamaya özen gösterilmelidir.

Belli Başlı Kukla Çeşitleri

Parmak Kuklaları: Yapımı ve oynatımı çok basit görünen bir çeşittir. Parmaklara takılan ve özel sahne istemeyen en küçük kuklalardır. Farklı çeşitleri bulunmaktadır. Çocuklarla sınıf ortamında da çocuklarla beraber yapılan zevkli etkinliklerdir.

El Kuklaları: Bütün dünyada en çok kullanılan, en çok tanınan ve en çok sevilen kuklalardır. Çoraptan yapılan en basit versiyonlarından olan el kuklaların çocuklar oturarak ağız ve çene bölgelerini tek elleriyle oynattıkları tiplere kadar pek çok çeşidi var el kuklalarının. Büyük tipte olanların göz kapakları bile kuklacı tarafından içeriden bir mekanizma ile idare ediliyor. Küçük el kuklalarının bu kadar komplike parçaları yok, ağız ve gözleri açılıp kapanmıyor. Sadece el parmaklarının yardımıyla başı ve kolları hareket ettirilebilir. Yapılması ve oynatılması kolaydır. Basit ve her yere kurulabilen bir sahne yeterlidir.

Tek kişi tarafından iki kukla oynatılabilir. Bu kuklalar ile sahnelenen gösteriler konuşma ve güldürü ağırlıklı olurlar. Hedef seyirci her yerde öncelikle çocuklardır. El kuklalarında – istisnalar dışında- ayak yoktur ve vücudun belden aşağısı bir torba şeklindedir. El kuklaları, hayvan tipleri için de uygundur.

Yüzük Kukla: Yapılışı çok kolay olan bu kuklalar parmağa yüzük gibi geçirilerek oynatılır. Yüzük kuklası için bir karakter belirlenir, kartona çizilir ve etrafı kesilir. Üzeri boyalar ve artık malzemelerle süslenir. Arkasına parmağa tam gelecek şekilde kartondan hazırlanan bir yüzük yapıştırılır. Aynı elde birkaç yüzük kukla bulundurularak da hikâye anlatılabilir.

İpli Kuklalar: İple kontrol edilen kuklalara aynı zamanda Fransızca bir kelime olan 'marionette' de deniyor. İpli kuklaların vücutları tamdır. Genel olarak ellerden, ayaktan ve baştan bağlı olan iplerin uçları, artı ya da "H" şeklindeki çıtaların uçlarına ve ortalarına bağlıdır. İki eline bu çıtaları alan oynatıcı, bunları ustaca hareket ettirerek kuklalarını her şekle sokabilir. Yapımı ve oynatımı en zor olan bu kukla çeşidi tamamen profesyonel sanatçı ve gösteriler içindir. Oynatımı büyük ustalık, dikkat ve tecrübe gerektiren bu kuklalarla müzikal, sirk, orkestralı konser gibi çok zengin gösteriler sunulabilmektedir.

Gölge Kuklaları: Karagöz ve Hacivat'ın en güzel örneğini verdiği bu çeşit, giderek gelişmekte, yaygınlaşmakta ve sevilmeaktadır. Bir gölge tiyatrosu olarak, kukla gösterileri içinde ayrı bir yeri vardır ve özel tekniği ile beraber bağımsız bir alan olma özelliği kazanmıştır. Karagöz-Hacivat oyunları geçmişte halkın en beğendiği eğlence türlerinden birisi olmuştur. Zamanında hızlı bir gelişme göstererek yalnız Türkiye'de değil Türkiye dışında da birçok İslâm ülkesinde, ayrıca Balkanlarda da yaygın bir eğlence türünü oluşturmuştur. Kukla oynatıcısı kuklayı güldürebilir, ağlatabilir, yürütebilir, dans ettirebilir, konuşturabilir ya da düşündürebilir.

Özel yapım ve oynatım tekniği sebebi ile amatörlerin ve özellikle çocukların, yardım görmeden çalışmasına başlayabilecekleri bir çeşit değildir. Karanlık ortam gerektiren bu gösterilerin tek kişi tarafından başarı ile gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

Kukladan oyuncak ve hediyeelik eşya olarak da faydalanmak mümkündür. Çeşit çeşit ve boy boy kuklalar çocuklar için vitrinleri süslemelidir. Kukla ve kuklacılığı işleyerek çocuklar için hikâye ve romanlar kaleme alınabilir. Çizim veya sahneden fotoğraf çekimi ile kuklalardan resimli romanlar hazırlanabilir. Kartpostallar yapılabilir. Televizyonlarda kuklalardan, her yaş bölümü ve her çeşit program için faydalanılabilir. Onlar sunuculuk yapabilir, haber programlarına bile kendilerine mahsus mizah güzellikleri ile girebilirler. Bazı çocuk psikologları, onları daha sıcak yaklaşmak ve onları daha kolay konuşturmak için kuklayı kullanırlar.

Tahta Kaşık Kukla: Tahta yemek kaşıkları boyanarak ve artık malzemeler kullanılarak kukla haline dönüştürülebilir. Gövde kısmı için istenirse giysiler hazırlanarak zenginleştirilebilir. İstenirse tahta kaşık yerine spatula da kullanılarak kukla hazırlanabilir.

Eldiven Kukla: Hazırlayacağınız eldiven kukla figürüne karar vererek uygun artık materyalleri seçin. Eldiven üzerine yerleştirilecek figürü oluşturun ve eldiven üzerine diki. Eldiven kukla için yıpranan eldivenler kullanılabilir. Üstleri artık materyallerle süslenerek eldiven kukla oluşturulabilir.

Eğitimde Kukla

Çocukların en büyük eğlencelerinden kuklalar; okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukların öğrenimini kolaylaştırmak amacıyla eğitim sektöründe kullanılmaya başlandı.

Kuklaların, çocuklarda daha kısa sürede ve kalıcı öğrenmelerin sağlamak için kuklaların kullanması önemlidir. Çocukların bir şeyler öğrenirken kendilerini rahat bir ortamda hissetmeleri önemlidir. Rahatsız oldukları bir ortamda çocukların algıları kapanabilir. Kuklalar, bazı öğrencileri rahatsız eden sınıf ortamını eğlenceli hale getirerek, çocukları rahatlatır. Ayrıca öğrenciler karşılarında yetişkin bir öğretmen yerine, akranı olarak düşündükleri eğlenceli bir karakteri sınıfta görürler. Yetişkin yerine akrandan gelen bilgiye daha açık olan bu yaş grubunda böylece öğrenme hızlı ve kalıcı olur. Kuklalarla, çocuğun görsel, işitsel, sosyal zeka gibi birçok zeka türüne aynı anda hitap edilebilir.

Okul öncesinde kuklaları, sayısal veya sözel tüm derslerde kullanılabilir. Öğretmenlerin müzikten matematiğe, İngilizceden fen dersine kadar tüm alanlarda tercih edebildiği kuklayla öğretim metodunun, hem dersleri eğlenceli hale getirdiği hem de çocukların yaratıcılığını geliştirdiği, sosyal, duygusal ve dil gelişimlerini desteklediler. Örneğin Matematik dersinde bölme işlemini nohutlarla öğretmeye çalışan öğretmen, nohutları kendisi paylaşmak yerine kuklaya paylaşıyor. Öğrenciler, fen dersinde bir devlet adamının hayatını kukladan dinliyor ya da Almanca dersinde Türkçe bilmeyen bir kukla ile sohbet etmek zorunda kalıyorlar. Türkçe dersinde, öğretmen eline kuklayı geçiren öğrenciye kuklasının karakterini, hobilerini, neler hayal ettiğini sorarak onun dili kullanma becerisini geliştirebilir.

Kuklaların çocuklar üzerindeki olumlu etkileri daha sonrasında okulda düzenlenen kukla tiyatrosu, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukların ilgiyle izlediği kuklaları, bunun üzerine bir öğretim tekniği olarak derslerde kullanılmaya başlamıştır.

Yaş grupları nedeniyle çocukların dikkatini uzun bir süre belli bir noktada tutabilmenin güç olmasından ötürü, kuklaların renkli ve eğlenceli olmasından ötürü çocuklarda motivasyon ve dikkatini arttırmıştır.

Kuklaların öğrenim üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra çocukların hayal gücü, yetenekleri ve yaratıcı düşüncelerini geliştirdiğini belirterek, düzgün cümleler kurma, espri yapma, düşüncelerini çekinmeden açığa vurmanın çocukların kendilerini daha rahat ifade etmeleri açısından da önemlidir.

Kuklaların eğlenceli olmasının yanı sıra, kuklaların duygulandıran, düşündüren bir niteliğe sahip olduğunu, psikolojik ve sosyal baskılardan kurtardığı çocukların gruplar halinde birlikte çalışma, dinleme, paylaşma gibi sosyal ilişkileri geliştirmektedir.

SONUÇ

Okul öncesi eğitimde temel dil kurallarının yanı sıra, dil yaratıcılığı ve toplumsal kuralları kuklaylarda kazandırılabilir. Bir şeyleri paylaşabilme, beden dilini kullanabilme, sesini kullanabilme gibi özellikleri de kukla sayesinde çocuklara verilebilir. Beden dilini açıklarken, el kuklasının da bedeninin kendi parçasını aslında kuklanın parçası yapmış oluyor ve bu sayede içinden geçenleri aktarabilir. Bu durumda çocuk beden dilini ister istemez kullanmış olur. Bedeni ile kuklaya canlılık verir. Kukla, çocuğun üzerindeki çevresel baskıların da çocuğun üzerinden kalkmasını sağlıyor. Çocuğun ifade yeteneği gelişir ve özgüveni artar.

Bunun dışında kukla çocuğa, paylaşma, bekleme, ses tonunu kullanma, beden dilini kullanma becerisi kazandırır. Okul öncesi eğitimde kukla her derste kullanılabilir. Çünkü, öğrencilerin dikkatini toplamaya yardım eder. Kukla kullanımı okul öncesi eğitimden başlayıp lise çağlarına kadar sürebilir. Okul öncesi eğitimde, çocuklara kukla öğretiminde üretime geçmeden öğretmenlerin çocuklara kuklayı sevdirmesi ve alıştırmaları lazımdır. Öğrencilerin kukla üzerinde bol bol oynamaları ve denemeler yapmaları gerekir.

Kuklalar okul öncesi eğitim döneminde çocuk gelişimi açısından büyük öneme sahiptir. Çocuklar kuklayı bir oyun gibi algıladıkları için öğretim sürecine katılımları çok daha etkili olur. Kuklalardan serbest zaman etkinliklerinde yemek, uyku, tuvalet alışkanlıkları kazandırmada yararlanabiliriz. Kuklalar aracılığıyla daha çok duyuya hitap ederiz. Buda anlatılanları, kuralları hatırlamaları ve içselleştirmeleri açısından daha kolay olur. Kendilerinin zihinlerinde canlandırdıkları bir kuklayı seslendirmeleri sembolik olarak düşünmeleri anlamına gelir bu da bilişsel gelişime katkı sağlar. Canlı olmayan bir durumu canlandırmak okul öncesi dönem çocuğu için aslında bir oyundur, çocuklar kukla ile oynayarak öğrenirler. Bu oyunlar okul öncesi çocuğa somut örnekler sunar. Bu dönem birçok davranışın kazanımı açısından yoğun, yaratıcılıkların ise oldukça yüksek olduğu bir dönemdir. Oynadıkları oyunlar ile sembolik nesne kullanımlarında ne kadar yaratıcı olduklarını görebiliriz. Çocuklara sunulan farklı kukla karakterleri, onların hayal dünyalarını görmemize olanak sağlar. Kukla oyunlarını izlerken çocuklar yeni kelimeler öğrenirler ve öğrendikleri kelimeleri hangi durumlarda kullanıldığına ilişkin düşünceleri gelişir.

Kukla ile çocuğun dahil olduğu etkinliklerde; el göz konsantrasyonu ile çocuğun motor becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. Çocuklara duygu ve düşüncelerini ifade etme becerisi kazandırır. (Mutluluk, üzüntü, korku, şaşırma ve kızgınlık gibi duygular ile oluşan yüz ifadeleri arasında ilişki kurar.) Çocukların grupla birlikte çalışma, dinleme, diğer kişiler ile ilişki kurma, paylaşma, sorumluluk alma gibi sosyal ilişkilerini güçlendirir. Çocuklar kukla karakterini

TİDSAD

oynatırken kendini o karakterin kimliğine sokarak onun gibi düşünüp hissetmeye çalışır. Buda empati becerisini güçlendirir. Kuklalar çocukları eğlendirir, neşelendirir, hoş vakit geçirmelerini sağlarken zaman zaman duygulandırır ve düşündürür. Çocuklara paylaşmayı, beden dilini, sesini kullanmayı kuklalar sayesinde verebiliyoruz. Çocuklar olayları ve davranışları taklit ederek, aslında öğrenmenin bir basamağını gerçekleştirmiş olur. Çocuklar olaylara farklı bakış açısı ile bakabilir ve bu sayede çok boyutlu düşünme becerileri gelişir. Çok boyutlu düşünme becerisi gelişir.

Sonuçta okul öncesi eğitiminde, öncelikle öğrencilere kuklanın sevdirmesi gerekmektedir. Okul öncesi eğitiminde yapılan etkinliklerle çocukların bilişsel, dil, duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağladığı gibi kuklanın çocukların bu gelişim alanlarını desteklemesi açısından büyük önem taşır. Sınıf içinde, çocukların yaşlarına uygun kukla yapmaları ve bu kuklaları diğer oyunlar ve türkçe dil eğitiminde kullanmaları aşamasında çocuklarında bu oyunlara dahil edilmesi çocukların öz güvenini yükseltecek ve ilerde kendini daha iyi ifade eden ve başarılı bireyler olmalarında etkili olacaktır.

KAYNAKLAR

Avcı Neslihan, Ayşe Turla, Kuklalar “Okul Öncesi Çocuklar İçin Kukla Yapımı ve Kullanımı”, Turan Ofset, İstanbul, 2003.

Oral, Ü. (2003). Kukla ve Kuklacılık. İstanbul: Kitabevi Yayınları

Tulukçu, Ç. (2004). Üç ve Beş Yaş Arası Çocuk Eğitimine Göre Yeni Kukla Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

https://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/Kuklalar.pdf